

Orta Doğu, İşgal ve Yeni Enerji Jeopolitiği

FIRAT GAZEL

Araştırmacı-Gazeteci

Basit bir mantık!

Bir türlü karar veremedik. Belki verdik de emin olamadık. Irak savaşı petrol için mi yapıldı, İsrail'in nihai güvenliğini sağlamak için mi? Görüldüğü gibi, sorular içinde "terörle mücadele için mi" seçeneği bulunmuyor. Bu konuda genel bir konsensus oluşmuş görünüyor. Aslında sözkonusu soruya verilebilecek cevaplar içinde yukarıdaki iki seçenek arasında öncelik oluşturmak mümkün olabilir. Örneğin ABD Başkan Yardımcısı Cheney'e göre birinci öncelik petrol arzının güvenliğiyse, Yahudi neocon takımına göre önce İsrail güvence altına alınmalıdır. İkisinin birlikte bir sonuç haline dönüşmesi kadar güzel bir ihtimali ise her iki tarafın da büyük bir memnuniyetle karşılayacağına şüphe bulunmamaktadır.

ABD'nin Irak operasyonunun son derece başarısız olduğu, Irak'ta ortaya çıkan etnik ve sosyolojik katmanların ABD'nin planlarını bozduğu, Irak'ın bir türlü kontrol altına alınmadığı gibi yorumlara sıklıkla rastlamaktayız. Bu yorumların sahipleri, adeta ABD'nin Irak'a gelirken hiçbir istihbarata sahip ol-

madığını söylemekte, Irak'ta zincirlerinden kurtulan Şifler ile İran arasındaki ilişkiyi öngörmediğini, Sünnilerin bir direniş aksı oluşturacağını tahmin etmediğini, canlı bombalara hiç ihtimal vermediğini iddia etmektedirler. Karşılarındakinin bir süper güç olduğunu ve planlama yaparken boşlukları sevmeyen Anglo-Sakson geleneğin temsilcisi olduğunu ise unutmaktadırlar. 1900'lerin ikinci çeyreğinden beri bölge ile ilgili detaylı veri toplayan, sadece birkaç ajanını kullanarak İran'da Musaddık gibi güçlü bir lideri deviren ve millileştirilmiş İran petrolünü "dünyaya kazandıran" ABD'nin Irak'a girdiğinde hangi tabloyla karşılaşacağını öngörmediğini söylemek tam anlamıyla safdillik olarak nitelenebilir. Bu satırlar sadece realist bir değerlendirmenin parçaları olarak kabul edilmeli, güce biat etme ya da güce hatasızlık atfetme olarak görülmemelidir. Çünkü veriler basit bir mantıkla bile açık bir resmi ortaya koymaya yetmektedir.

1900'lerin ikinci çeyreğinden beri bölge ile ilgili detaylı veri toplayan, sadece birkaç ajanını kullanarak İran'da Musaddık gibi güçlü bir lideri deviren ve millileştirilmiş İran petrolünü "dünyaya kazandıran" ABD'nin Irak'a girdiğinde hangi tabloyla karşılaşacağını öngörmediğini söylemek tam anlamıyla safdillik olarak nitelenebilir.

Irak operasyonu ile Afganistan operasyonu paralel operasyonlardır ve nihayetinde aynı amaca hizmet ederler. ABD, bir zamanlar tohumlarını ektiği Taliban ile dünyanın gözünü boyarken, bir yandan da İsrail'i ve petrolü güvence altına almaktadır. Irak'ta işgalin ardından güvenliği en sıkı tutulan yerin Petrol Bakanlığı olması boşuna değildir.

İsrail gelinen süreçte artık güvence altındadır. Irak gibi kontrol dışına çıkması muhtemel bir ülke artık önünde engel değildir. Fiilen parçalanmış, zihniyet olarak dönüşmüş, içinde müttefiklik güdüsü yüksek etnik parçalar açığa çıkmış bir Irak artık İsrail için tehdit değildir. Suriye tehdidi algılamış, Lübnan'dan çıkmak zorunda kalmış, Türkiye üzerinden dönüşüm trenine binmiştir. İran, sınırlarının dört bir tarafı bizzati ABD ya da pro-Amerikan ülkelerle çevrili bir ülke olarak sistemi tehdit edebilme noktasından çok uzakta görünmektedir. Üstelik dünya petrol fiyatları-

nın en yüksekte seyrettiği bir dönemde ekonomik sıkıntılar içine girmiş, toplumsal memnuniyetsizlik gibi rejim için en tehlikeli dip dalga ile baş başa pozisyona geçmiştir. Irak savaşının ardından ortaya çıkan konjonktür (Irak Şiiliği ile yakın irtibatı) İran'a önemli kazanımlar sağlasa da bu kazanımları reel genişleme anlamında kullanması mümkün görülmemektedir. Son dönemde ABD içindeki güç mücadelesinden kaynaklanan nispi bir rahatlama, İran'ın sıkışmışlığının düzeyi konusunda bizi yanıltmamalıdır. CIA'nın başını çektiği Amerikan istihbarat örgütlerinin özetle "İran nükleer silah yapma çalışmalarını 2003 yılı ortasında durdurdu." içerikli Ulusal İstihbarat Tahmin Raporu'nu yayınlamış olmaları, İran ile ilgili sürecin durduğunu göstermez, sadece Amerikan sistemine hakim olma çabasındaki güçler arasındaki yöntem farklılığının bir sonucunu yansıtır. ABD'nin İran meselesi 1979'da İran Devrimi ile birlikte geri dönülmez bir yola girmiş, ancak mesele halli konusunda inisiyatifin çılgın neo-con takımına geçmesi, ABD içinde olaylara farklı bakan diğer güç sahipleri için bir sorun halini almıştır.

Petrolün Güvenli Akışı

Orta Doğu'nun işgalinin (kavram bilerek kullanılmıştır, işgal Irak'la sınırlı değildir) petrol boyutunu kavramak için de basit bir mantığa ya da senaryoya dayanabiliriz. Hep birlikte bu mantığı şöyle kurgulayabiliriz:

- Hidrokarbon kaynaklara (petrole ve gaza) olan ihtiyaç daha uzun yıllar devam edecek, ancak belki de bu kaynakların yerine yenileri ikame edilemeden rezervler tükenecektir. Bu yüzden kaynakların güvenliğini sağlamak ve akışı yönlendirmek/kontrol etmek hayati derecede önemlidir.
- Petrol fiyatlarındaki artışlar çoğunlukla arzın kısılmasından değil, psikolojik etmenlerden kaynaklanır. İhtiyaç sahipleri, arzın kesilebileceği yönündeki endişeler ortaya çıktığında, daha yüksek fiyattan da petrol almaya razı hale gelirler. Bu da fiyatların çeşitli kesimler tarafından speküle edilmesine sebep olur. Petrol akışının kesilebileceğine dair korkular, üretim miktarında bir azalma olmasa da fiyatların artmasına ve petrol bağımlısı ekonomilerin tahrip olmasına yol açar. Dolayısıyla psikolojik unsurlara hakim olmak da hayati derecede önemlidir.

- c) Petrol arzını ağırlıklı olarak OPEC kontrol eder. OPEC dışı en büyük üretici Rusya'dır. Dolayısıyla ya OPEC, ya Rusya ya da ikisi birlikte kontrol altına alınmalıdır.
- d) Küresel güç olma tehdidi içinde bulunan Çin ve Hindistan'ın enerji tüketimi inisiyatif altında tutulmalı, hızlı talep artışlarıyla hem fiyatlar hem de uluslararası politikalar üzerinde etki yapan bu ülkelerin sistemi tehdit potansiyelleri minimize edilmelidir. Yani, petrolü garanti altına almak için bu iki ülkenin çeşitli ülkeler üzerinde politik ve ekonomik hakimiyet kurması önlenmelidir. Çin'in Afrika ülkeleriyle kurduğu çok yakın ilişkiler ya da Saddam Hüseyin döneminde Irak'ta elde ettiği imtiyazlar, bu kaygıya gösterilebilecek örnekler arasındadır. Aynı şekilde Hindistan ile İsrail arasındaki anlaşmalar da bu çerçevede değerlendirilebilir.
- e) Petrol ve gaz, çeşitli ülkelerin diğerleri üzerinde etkinlik sağlamalarına yol açan güç kaynakları olmaktan çıkarılmalı, ideolojik dönüşümlere varabilecek mecburiyetler yaratılmasının önüne geçilmelidir.
- f) Nihayet, ABD'nin ve gelişmiş Batılı devletlerin petrol sıkıntısı yaşamak gibi korkuları bertaraf edilmeli, dünyada bazı kaynaklar bu ülkeler için stratejik rezerv haline dönüştürülerek, istenildiği zaman sisteme enjekte edilecek kıvama getirilmelidir.

Görüldüğü gibi basit ama zorunlu bir senaryo sözkonusudur. Gelelim basit senaryonun kapsamlı detaylarına.

Dünya petrol arzının en fazla kesintiye uğradığı olaylarda hep Orta Doğu başı çekmiştir. Günlük petrol arzında en fazla kısıntıya yol açan gelişmelerin kronolojisini şöyle oluşturabiliriz:

Tarih	Olay	Günlük ortalama kısıntı
Kasım 1956-Mart 1957	Süveyş krizi	2 milyon varil
Haziran-Ağustos 1967	6 Gün Savaşı	2 milyon varil
Ekim 1973-Mart 1974	Arap İsrail savaşı	4.3 milyon varil
Kasım 1978-Nisan 1979	İran Devrimi	5.6 milyon varil
Ekim 1980-Ocak 1981	İran Irak savaşı	4.1 milyon varil
Ağustos 1990-Ocak 1991	İrak'ın Kuveyt işgali	4.3 milyon varil
Ocak-Temmuz 2001	İrak'a petrol ambargosu	2.1 milyon varil
Aralık 2002-Mart 2003	Venezuela Grevi	2.6 milyon varil
Mart-Aralık 2003	Irak Savaşı	2.3 milyon varil
Eylül 2005	Katrina Kasırgası	1.5 milyon varil

(Kaynak: Oil Supply Security: Emergency Response of IEA Countries 2007)

Görüldüğü gibi, dünyada günlük petrol akışını en fazla etkileyen olaylardan sadece bir tanesi ABD'de yaşanmış, birisi OPEC üyesi Venezuela'da, diğerleri ise Orta Doğu coğrafyasında gerçekleşmiştir. Yani Orta Doğu, dünyanın güvenli petrol kullanımını olumsuz etkileyen birçok faktöre sahiptir. Bu faktörlerin kontrol altına alınması istenmesi gayet doğal kabul edilebilir (!)

Yani Orta doğu, dünyanın güvenli petrol kullanımını olumsuz etkileyen birçok faktöre sahiptir. Bu faktörlerin kontrol altına alınması istenmesi gayet doğal kabul edilebilir (!)

ABD ve Japonya dahil gelişmiş bütün ülkeleri içine alan OECD'nin 2030 yılında petrol ithalatının yaklaşık 35 milyon varil/gün olacağı hesaplanırken, sadece Çin, Hindistan ikilisinin aynı tarihteki toplam ithalatı ise 19 milyon varil/gün'ü bulacaktır. (World Energy Outlook 2007) Bu, Çin, Hindistan pazarına petrol akışının kontrol edilmesinin ne derece hayati olduğunu gösteren en basit veri olarak kabul edilmektedir. Petrolü güvenli kaynaklardan ve kesintisiz olarak almak isteyen Çin ve Hindistan'ın, dünyanın bir çok bölgesinde dengeleri değiştirebilecek birer ekonomik ve politik güç olarak kabul edilmesi gerektiği açıktır. Dünya kapitalizminin ve üretim sürecinin devamı açısından bu ülkelere petrol arzının sağlıklı şekilde yürümesinin ABD ve gelişmiş kapitalist ülkelerin de sorunu olduğu rahatlıkla söylenebilir. Bu iki ülkenin ideolojik sarsıntı geçirmesi ve farklı arayışlara girmesi, kapitalizmin sağlıklı yürümesinin sorumlusu pozisyonundaki ülkelere vurulacak en büyük darbe olacaktır.

Yeni Orta Doğu enerji jeopolitiği şekillenirken, sadece bir mücadele ve hakimiyet prensibinden bahsetmek doğru olmayacaktır. Süreç aynı zamanda ihtiyaçların kesintisiz temini ve güçlerin kontrollü olarak ivmelenmesi süreci olarak da adlandırılabilir. Bu çerçevede,

- a) Petrol ve doğalgaz rezervlerinin sağlıklı şekilde üretilmesi ve pazara ulaştırılması,
- b) İhtiyaç sahiplerinin dünyayı tehdit etmeyecek ölçekte ihtiyaçlarını temin etmesinin sağlanması,

- c) ABD'nin kendi toprakları içinde olmayan ancak istediği zaman üretime alma inisiyatifi bulunan petrol kaynaklarını kontrol etmesi ve stratejik rezerv olarak adlandırılabilir rezervleri oluşturması,
- d) Fiyatlar ve arz güvenliği konusunda kesin kontrolün oluşturulması,
- e) İsrail'in Orta Doğu petrolünün dağıtımını yapan ve Asya-Pasifik bölgesine en avantajlı yolla petrol gönderen ülke olarak enerji oyununun bir parçası haline getirilmesi ve böylece dünyada önde gelen güçlerin bu ülkenin güvenliğinden sorumlu olması,
- f) Politik ve ekonomik istikrarsızlıkların lokal sınırlar içinde kalmasının sağlanması gibi prensiplerden söz edilebilir.

OPEC dışındaki en önemli petrol üreticileri olarak Rusya ve Meksika'yı saymak gerekir. Özellikle Meksika Amerikan petrol talebinin karşılanmasında önemli bir role sahiptir.

OPEC, kendi içinde dünya pazarlarını bölüşmüş ve fiyatları kontrol etmeyi öngörmüş bir organizasyondur. 1960 yılında Bağdat'taki konferansla anlaşması imzalanan OPEC'in kurucuları İran, Irak, Kuveyt, Suudi Arabistan ve Venezuela'dır. Görüldüğü gibi 5 kurucu ülkenin 4 tanesi Orta Doğu'da yer almaktadır. Bu organizasyona daha sonra 1961'de Katar, 1962'de Endonezya ve Libya, 1967'de Birleşik Arap Emirlikleri, 1969'da Cezayir ve 2007'de Angola katılmış ve üye sayısı 12'ye çıkmıştır. Üye sayısı 12 olmakla birlikte OPEC'in söz sahibi temel ülkesi Suudi Arabistan'dır. OPEC ülkeleri dünya ham petrol üretiminin yüzde 40'ını ve doğalgaz üretiminin yüzde 15'ini gerçekleştirir. Ancak OPEC'in petrol ihracatının genel dünya petrol ticareti içindeki payı yüzde 55'i bulmaktadır. Dolayısıyla OPEC'in dış pazar hakimiyeti daha da güçlü durumdadır.

OPEC ülkelerinin pazar bölüşümündeki etkinlik çizelgesini şöyle açıklayabiliriz:

İran: Ağırlıklı olarak Avrupa ve Asya Pasifik bölgesine ihracat yapıyor. Kuzey Amerika ve Latin Ame-

rika pazarlarında hiç yok. 2006 yılında ortalama günlük ihracatı 2.8 milyon varil.

Irak: Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya Pasifik'e petrol satıyor. Savaşlar ve BM ambargoları petrol sistemini felç etti. 2006 yılı günlük petrol ihracatı 1.5 milyon varil düzeyinde.

Kuveyt: Ağırlıklı pazarı Asya Pasifik bölgesi. Avrupa, Kuzey Amerika ve Afrika'ya da satışı var. 2.5 milyon varil/günlük 2006 performansı sözkonusu.

Katar: Pazarı bütünüyle Asya Pasifik ülkeleri. 701 bin varillik günlük ihracatı var.

Suudi Arabistan: 8 milyon 307 bin varillik günlük petrol satışının 4.7 milyon varillik bölümünü Asya Pasifik ülkelerine, 1.5 milyon varillik bölümünü Kuzey Amerika'ya ve 1.1 milyon varillik bölümünü de Avrupa'ya yapıyor. Afrika ve Orta Doğu ülkelerine de 300-500 bin varil arasında satışı bulunuyor.

Birleşik Arap Emirlikleri: 2.8 milyon varillik satışının 2.7 milyon varili Asya Pasifik ülkelerine.

Cezayir: Satışını Avrupa ve Kuzey Amerika arasında bölüşüyor. 2006 yılı günlük satışı 1.4 milyon varil.

Libya: En önemli pazarı Avrupa. Kuzey Amerika ve Asya Pasifik'e de küçük çaplı satışı var. Günlük petrol ihracatı 1.6 milyon varil düzeyinde.

Nijerya: 2.3 milyon varillik günlük satışının 1.6 milyon varilini Kuzey Amerika'ya, kalanını 638 bin varilini de Avrupa'ya yapıyor.

Angola: OPEC'in çiçeği burnunda üyesi Amerikan pazarına çalışıyor. 1 milyon varilin biraz üzerinde günlük satışı var.

Endonezya: Uzakdoğu coğrafyasında bulunmanın etkisiyle satışının tamamına yakını bu bölgeye. 527 bin varillik günlük satışı var.

Venezuela: Latin Amerika'nın bu dirençli ülkesi 2.2 milyon varillik satışının 1 milyonluk bölümünü Amerikan pazarına, 835 bin varillik bölümünü de Latin Amerika ülkelerine gerçekleştiriyor. Avrupa ve Asya Pasifik'e de satışı mevcut.

OPEC dışındaki en önemli petrol üreticileri olarak Rusya ve Meksika'yı saymak gerekir. Özellikle Meksika Amerikan petrol talebinin karşılanmasında önemli bir role sahiptir.

OPEC üyeleri içinde temel hakim güç Suudî Arabistan olmakla birlikte, İran ve Irak potansiyellerinin çok gerisinde petrol üreten iki ülke olarak hemen göze çarpar. Suudî Arabistan, yanına İran ya da Irak'ı çekmediği sürece dünya sisteminde yeterince güçlü olamamakta ya da bütün kozlarını ortaya koymak durumunda kalmaktadır. İran'ın ABD ile uzlaşmadan sistemde etkin hale dönüşmesi mümkün görülmemektedir. Çünkü İran ambargolar sebebiyle sorunlu sahalarda üretim yapma imkanı bulamamakta, hatta mevcut sahaları iyice yaşlandığı için ürettiği doğalgazın büyük bir bölümünü de petrol üretebilmek için kuyulara basmak zorunda kalmaktadır. Mevcut üretim rakamlarıyla zaten sistemin kontrolünü ele geçirmekten yoksundur. Ancak Irak'ın son derece farklı bir yapısı bulunmaktadır. 115 milyar varil ispatlanmış ve 215 milyar varil tahmini rezervleri bulunan bu ülke, Suudî Arabistan'ı OPEC içinde geçebilecek tek ülke konumundadır. Üstelik yüzeye en yakın petrol rezervlerinin Irak'ta olduğu bilinmekte, bunun da son derece düşük maliyetle üretim yapmayı mümkün hale getireceği düşünülmektedir. Rusya'da varil başına petrol üretiminin maliyeti 5-10 dolar düzeyinde gerçekleşirken, Irak'ta aynı maliyetin 1 dolar olması, avantajın ne derece büyük olduğunu ortaya koyar. Üstelik OPEC içinde tam kontrolüne aldığı Irak ve Kuveyt ile birlikte ABD, dünya petrol rezervlerinin yüzde 20'sini kontrol etme imkanına kavuşarak, hem zaman zaman kontrol dışına çıkma eğilimindeki Suudî Arabistan'ı baskı altına alacak, hem de bu ülkeyi uzun yıllardır yabancı petrol şirketlerini sokmadığı sahaları üretime açmaya zorlayacaktır.

Üstelik Irak'ın petrol varlığının yanı sıra, çok değerli doğalgaz rezervlerinin bulunduğu da uzun yıllardır bilinmektedir. Geline nokta Irak'ın gaz rezervlerinin 10 trilyon metreküpü bulunduğu tahmin edilmektedir. ABD, Irak gazını da Türkiye üzerinden Avrupa'ya uzanacak Nabucco boru hattı projesine dahil etmek istemekte, böylece bir taşla üç kuş birden vurmayı planlamaktadır. Bunlar Avrupa piyasasının Rusya bağımlılığına bir nebze de olsa hafifletici etki yapmak, Irak'ı küresel doğalgaz oyununa dahil ederek dengeleri değiştirmek ve İran'ın kontrol dışı olarak sisteme girişinin önünü kesmektir.

Dolayısıyla Irak operasyonunun enerji boyutu son derece iyi hesaplanmış ve kademe kademe uygulamaya konulmaktadır. Sistemin tek handikapı, Irak'ın petrol altyapısının çok zarar görmüş olması ve üretimi artırmak için yüksek miktarda yatırıma ihtiyaç duymasıdır. Ancak küresel güç bu konuda üzerine düşen fedakarlığı da (!) yapacaktır.

İran ile ilgili süreç de sanılanların aksine son derece farklı bir yönde yürümektedir. Mevcut ABD Savun-

Çözüm yolu olarak İran'ı kontrollü bir şekilde sisteme entegre etmeyi önermiştir. Bu öneriye rağmen İran üzerindeki şiddet baskısını artırmaya devam eden neo-con'lar bir şekilde durdurulmuş, bir yandan İran ile kavga eder görünümü sağlayan retorik sürdürülürken, bir yandan da Irak merkezli olarak İran ile kontrollü diyalog başlatılmıştır.

ma Bakanı Robert Gates ile ünlü strateji uzmanı Zbigniew Brzezinski başkanlığında oluşturulan bir komisyonun birkaç yıl önce hazırladığı İran raporu, İran'ın etnik ya da sosyolojik olarak parçalanmasına ya da rejimin muhalifler eliyle değiştirilmesine yönelik Amerikan çabalarının işe yaramadığını, şiddet tehdidinin de İran toplumunu birbirine yapıştıran Şiîlik zımnını söküp atmaya yetmeyeceğini ortaya koymuş, çözüm yolu olarak İran'ı kontrollü bir şekilde sisteme entegre etmeyi önermiştir. Bu öneriye rağmen İran üzerindeki şiddet baskısını artırmaya devam eden neo-con'lar bir şekilde durdurulmuş, bir yandan İran ile kavga eder görünümü sağlayan retorik sürdürülürken, bir yandan da Irak merkezli olarak İran ile kontrollü diyalog başlatılmıştır. ABD'nin henüz uluslararası anlamda deklare etmediği politika, İran'ın sisteme sokularak sistemle barıştırılmasını da içermekte, ancak bunun hangi vadede sonuç vereceği kestirilememektedir. İran içinde Devlet Başkanı Ahmedinejad'ın İsrail karşıtı söylemlerine yönelik eleştirilerin uluslararası kamuoyuna yansıtılması, İran'ın da kontrollü bir birlikteliğe taraf olduğunun göstergesi olarak algılanmaktadır. Ancak İran'a kapıların sonuna kadar hemen açılacağı düşü-

nülmemeli, bu oyunun çeşitli evrelerinin bulunduğu akıldan çıkarılmamalıdır.

ABD Irak ve Afganistan operasyonları ile İsrail'in güvenliği ve petrolün güvence altına alınması dışında iki şeyi daha başarmış görünmektedir. Petrolün taşınacağı güzergahların da kontrol altına alınması ve Rusya, Fransa, Çin gibi ülkelerin elinin Orta Doğu'dan çekilmesini sağlamak... Irak'ın bu ülkelere olan milyarlarca dolarlık borcu sildirildiği gibi, Saddam Hüseyin döneminde bu ülkelere verilen imtiyazlar ve kontratlar da ortadan kaldırılmış, böylece petrol üzerindeki alternatif hakimiyet stratejileri bertaraf edilmiştir. ABD, Saddam Hüseyin döneminin borçlarını "İllegal devletin borçları ilan etmiş, böylece "odious debt" kavramını kullanarak borçların silinmesini sağlamıştır.

Yeni jeopolitiğin önemli bir unsuru da Akdeniz'in yeni petrol dağıtım merkezlerinden birisi olmasıdır. Bu mekanizmada Türkiye görünen, İsrail ise görünmeyen merkez olarak göze çarpmaktadır.

Yeni jeopolitiğin önemli bir unsuru da Akdeniz'in yeni petrol dağıtım merkezlerinden birisi olmasıdır. Bu mekanizmada Türkiye görünen, İsrail ise görünmeyen merkez olarak göze çarpmaktadır. Ancak temel senaryo, Türkiye ile İsrail'in birlikte çalışmaları, ağırlıklı olarak da Türkiye'nin İsrail'in yeni pozisyonunu besleyici yönde rol oynamasıdır.

Bakü-Tiflis-Ceyhan ham petrol boru hattı projesi, Hazar petrolünün Akdeniz'e indirilmesine dair pratiğin ilk adımı olarak başarıyla hayata geçirildi. Hattın yapılabilmiş olması, çalışır duruma geçmesi ve kesintisiz bir akış sağlaması, Avrasya'da Rusya ve İran dışı güzergahların da kullanılabilir hale getirilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ancak daha da önemlisi, Akdeniz'in bir petrol denizi olmasına yönelik çok önemli bir proje olma özelliğini de taşımasıdır. Her ne kadar geçmişte yapılan ancak son 10 yıldır bir türlü yeterli şekilde çalışmayan Kerkük-Yumurtalık hattı Irak petrolünü Akdeniz'e indirmiş de olsa, Hazar petrolünün gelmesi, büyük

miktarda petrol ticaretinin Akdeniz üzerinden yapılabileceğini göstermiştir. İncelemelerimize göre, bundan sonra ABD'de think tanklar kanalıyla yürütülen düşünce pratiğinin adımları şöyle şekillenecektir:

-Akdeniz'e mümkün olduğu kadar çok miktarda petrol indirilecektir. Kazak petrolünün de Bakü-Tiflis-Ceyhan'a eklenmesi gerekir. Bu olmasa da en azından Karadeniz üzerinden nakledilen Kazak petrolünün bir bölümünün Samsun-Ceyhan boru hattı yapılarak Ceyhan'a indirilmesi sağlanmalıdır. ABD'nin bu konuda gerektiğinde güç kullanarak muhatapları ikna etmesi ve Kazakistan'ı Rusya etkisinden çıkarması gerekecektir. Çünkü tek başına Azeri petrolü, Akdeniz için planlanan yeni ölçeği oluşturmaya yetmeyecektir.

- Ceyhan'da biriken petrol, Türkiye ile İsrail arasında çalışmaları uzun süredir yürütülen çoklu boru hatları projesiyle İsrail'in Aşkelon limanına taşınacaktır. Çoklu boru hattı, doğalgaz ve suyun da petrol ile birlikte bu ülkeye getirilmesini sağlamak üzere planlanmıştır. Mavi Akım projesi, bu planlamanın ilk safhası olarak hayata geçirilmiş, böylece Rus gazının İsrail'e kadar taşınmasının temeli atılmıştır.

- İsrail'in çok önemli bir coğrafi avantajı bulunmaktadır. Bu da hem Akdeniz'de hem de Kızıldeniz'de kıyısının bulunmasından kaynaklanır. Bir süre önce bu avantajı somut hale dönüştürmek için İsrail Akdeniz kıyısındaki Aşkelon'dan Kızıldeniz kıyısındaki Eylat limanına uzanan boru hattı projesini tamamlamıştır. Bu hattın önemi şöyle açıklanabilir: 300 bin tonluk bir tanker, Akdeniz'den Çin'e Süveyş kanalından geçerek ve kanal maliyetini de üstlenerek 30-35 günde giderken, Eylat limanından kalkan bir tankerin aynı yere gitmesi sadece 14-15 gün sürmekte ve Süveyş sorunu ile uğraşmadan, kanal by-pass edilerek ticaret gerçekleştirilmektedir. Hem zamandan hem de maliyetten çok önemli bir tasarruf söz konusudur.

- Bu yüzden de petrolün Akdeniz'e indirilmesi ve Asya-Pasifik piyasalarına İsrail üzerinden aktarılması herkesin işine gelmektedir. Bu durum, uluslararası politikada İsrail'in vazgeçilmezliğini de perçinlemekte, ülkelerin İsrail karşıtı politikalar üretme ve destekleme ihtimallerini büyük oranda zayıflat-

maktadır. Görüntüde Türkiye petrolün dağıtım merkezi olmakta, gerçekte ise İsrail sistemin hakimi pozisyonuna kavuşmaktadır.

- İsrail'in avantajlı konumu Rusya'nın da iştahını kabartmış ve 2003 yılında dönemin İsrail Başbakanı Ariel Sharon ile Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin arasında tarihî bir anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, tankerlerle Akdeniz'e getirilecek Rus petrolü buradan boru hattıyla İsrail'in Eylat Limanı'na getirilecek, limandan da tankerlerle Hindistan ve Çin pazarlarına aktarılacaktır.

İsrail'in sözkonusu vana pozisyonunu güçlendirecek diğer önemli adımı ise, Irak petrolünün de İsrail üzerinden dağıtılması projesi oluşturur. Irak'ın ABD tarafından işgalinin hemen ardından, 1948 yılında İngilizler tarafından yapılmış 560 kilometrelik Musul-Hayfa boru hattı projesi gündeme getirilmiştir. Küçük kapasiteli olan ancak büyütülmesinin önünde hiçbir problem bulunmayan bu hattın Irak sınırları içindeki bölümü atıl beklerken, Ürdün topraklarındaki bölümü su taşımak, İsrail içindeki bölümü ise jet yakıtı nakletmek için kullanılmaktadır. Hızlı bir çalışmayla hattın kapasitesinin günlük 1.5 milyon varile ulaştırılmasının 1 yıl içinde tamamlanması sözkonusudur. Böylece önemli miktarda Irak petrolü de İsrail'e getirilerek buradan yukarıda bahsedilen İsrail dağıtım kanalına sokulabilir. Hatta iddialar, planlamanın günde 5 milyon varil petrolü bile taşıyabilecek boyutta yapıldığı şeklindedir. Saddam Hüseyin'den kurtulan İsrail'in Irak petrolünü dağıtan ülke konumuna yükselecek olması oldukça ironik karşılanabilir.

İsrail'i sistemin merkezine oturtacak bir başka proje ise Suudî Arabistan bağlantıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Suudi petrolünü Akdeniz'e indirmek için Amerikan askerlerinin desteğiyle yapılan ve bir ucu Lübnan'a diğer ucu Golan tepelerinden Hayfa'ya giden Trans-Arabistan hattının da onarım çalışmalarına bir süre önce başlandığı, bu hattın 2 milyon varil petrolü günlük taşımaya müsait olduğu, Irak'ın güneyindeki Rumeyla sahasından yapılacak 1 milyon varil kapasiteli ekle birlikte 3 milyon varil petrolün daha İsrail'e akacağı vurgulanmaktadır.

Irak savaşı bir programın ürünüdür. 21. yüzyılın Amerikan yüzyılı olmasına yönelik planların bir

parçasıdır. Atılan adımlar bilinçli atılmaktadır ve her ülkenin ABD'nin adımlarını yakından izlemesi ve planlarını buna göre gözden geçirmesi gerekmektedir.

Irak savaşı bir programın ürünüdür. 21. yüzyılın Amerikan yüzyılı olmasına yönelik planların bir parçasıdır. Atılan adımlar bilinçli atılmaktadır ve her ülkenin ABD'nin adımlarını yakından izlemesi ve planlarını buna göre gözden geçirmesi gerekmektedir.

Irak Savaşı sonrası Orta Doğu'nun yeni enerji jeopolitiği, yeni bir merkez oluşturmaya, petrol üretiminin ve fiyatların kontrol edilmesine, dünya üzerinde baskı yaratabilecek ölçüde artan Hindistan, Çin talebinin kontrol altına alınmasına, OPEC'in etkinliğinin ortadan kaldırılmasına, yükselen güç olan Rusya'nın çevresinde yarattığı bağımlılığın bugünden önlenmesine ve Orta Doğu gazının devreye sokularak enerji politik merkezin ABD güdümünde oluşturulmasına yönelik olarak şekillendirilmektedir.■

kaynaklar

- What is OPEC? OPEC broşürü.
- Dr. Cenk Pala, Irak Petrolleri ve Türkiye (TÜSİAD çalışması).
- Tufan Erdoğan, Büyük Orta Doğu Projesi ve Petrolün Yeniden Dağılımı, Türkiye Enerji Kongresi Tebliği, 2005.
- World Energy Outlook 2007.
- Oil Supply Security, IEA 2007.
- Fırat Gazel, Türkiye-İsrail Entegrasyonu, Türkiye Enerji Kongresi Tebliği, 2005.
- The Institute For Advanced Strategic and Political Studies, A Clean Break: A New Strategy For Securing The Realm.